

Цуцуманите от Северозападна България - силни, но кротки

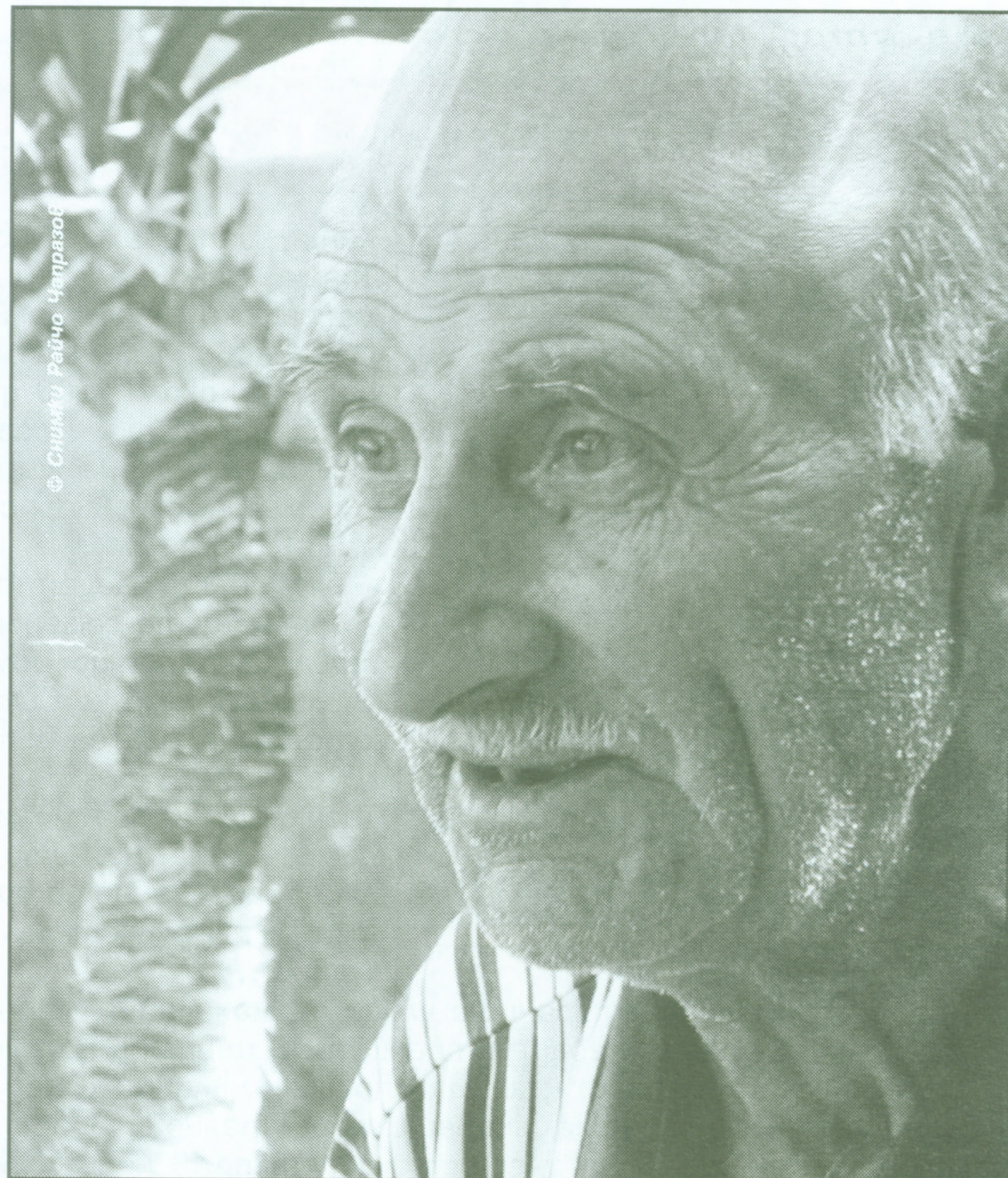
В Софийско и Пернишко ги наричат джоревци, в сливенско - байчари, дасикане рома, в пловдивско - сиви гълъби... Поради факта, че само малка част от цуцуманите говорят ромски език, интересно е, че в българското общество са смятани за роми (заради мургавия им цвят), а в ромската общност - за българи (заради това, че говорят български). Техният ромски език е различен от този на световно утвърдените диалекти. Макар и рядко, но се среща и в съседните балкански страни. От възрастни роми в старозагорско научих, че цуцуманите в България са потомци на прабългарите, т. е. на хан Аспарух. Факт е, че цуцуманите са първите роми-християни по тези земи, докато калайджииите например са били асимилирани от османското владичество на Балканите (и днес на калайджийско погребение се употребява турското Allah armeterisim, Вместо Бог да го прости). Празниците на цуцуманите, традициите им са напълно идентични с тези на българите. Те са и ромите, кръщавали децата си единствено с християнски имена. Били са отлични земеделци, на места ковачи и железари, подковачи на коне, но виртуозни цигулари, акордеонисти и тромпетисти. Първите роми с високо образование в България също са били цуцумани, друг е въпросът, че някои кривят произхода си. Отличавали са се с изключителна воля и устойчивост на духа, но никога не са ламтели за власт и управление, както и не са позволявали някой да им мъти водата. Кротки, работливи, изпълнителни и предани. Безупречен усет имат и към всякаква техника - от тракториста в стопанството до инженера в макроикономиката. И до днес тези добродетели у цуцуманите са се запазили. В съвременния живот, характерен с висока престъпност, няма цуцуманин с антиобществени прояви или злоупотреби от каквото и да е род.

До 80-те години съществувала явна антагонистична настроеност между самите ромски групи. Всяка от тях се смятала за богоизбрана, а другата бе нисша и долна. Дори и днес в цуцуманско семейство не позволяват да дойде снаха, само поради факта, че е калайджийка! С течение на времето тези бариери са намалявали и се премахват. Плод на такъв брак, моя милост, между цуцуманин и калайджийка, се нарича "катър" - нито кон, нито магаре! По-известна в национален мащаб от фамилията на баща ми е била за времето си Кева певачката. Като певица по фашистко време е била със славата на днешната ни мегазвезда Софи Маринова. Кева певачката е имала в София собствено кабаре, в което тайно помагала и на партизаните. Освен от разказите на баща ми, за нея четох преди време и във в. "Труг" (Кабарето на Кева циганката), не помня годината и броя. Днес наследниците ѝ живеят във Вудин. Дядо ми Петър - Левака освен майстор цигулар е бил и най-добрият косач в Ломска околия за времето си. С многобройната си челяд е рязал дърва за огрев по домовете, но не с бензинова резачка или електрически циркуляр, а на ръка, с джага (вид трион). Вадел е пьнове с кирка и брадва, после изкусно ги цедел за отопление (учудвали са ме познанията на баща ми относно видовете дървета, които може да познае, все едно е завършил за лесоинженер). За облог дядо Петър бил вързан с въже в трапа на изваден пьн, откъдето не могла да го изтегли дори една магарешка сила!

Други, по-известни цуцумански фамилии в ломския регион са Бирковите от с. Крива бара и с. Василовци (Истатко Бирковия, кларинетист, известен с това, че като войник по царско време, заедно с бащата на Ибро Лолов, избягал в Румъния. После двамата били заловени и осъдени на смърт в България. В деня на присъдата Истатко пожелал за последно да посвири с кларнета си, което събитие помогнало за отмяната на смъртното му наказание (от дядото на днешния ни премиер), за да стигне той впоследствие до солист на Виенската филхармония. Наскоро в цял свят и у нас бе излъчен филм за ромските духови оркестри, направен от испански екип, в който участваха синовете на Истатко, Тако и Момчил). Родът на Гуловите - цуцумани от с. Крива бара, род музиканти, духов оркестър, от него е Йоско тромпетистът, един от учителите на Гъмзата. Друг цуцумански духов оркестър - в с. Доктор Йосифово; Канчеловите от с. Лехчево, род акордеонисти и цигулари виртуози, Триковите от с. Трайково, владеещи свиренето на повече от пет инструмента, по-младите от тях и с висше музикално образование, Мокрешката (от с. Мокреш) музикална школа на бай Славчо цигулара (синът му Цецо, акордеонист-виртуоз, със съпругата си, Мариета певицата. Свирят в Швейцария, а Лидиян, цигуларят на орк. "Ориент", им е син), бутанските музиканти (от с. Бутан) Пламен саксофониста, Куну и Роза, живеещи в с. Сталийска махала, чийто син, виртуозът на синтезатор Мариан, почина в най-хубавата си възраст от сърдечно заболяване (песента "Сине, Мариане" е тяхна)... Цуцуманите са и отлични танцьори. Без да са се обучавали в танцови състави, играят отлично както всички български народни хора и танци, така и местните за ломския регион изручанка, шалауна, абдай. Тези умения са формирани и се формират и днес у младите в традиционните селски събори, по сватби и други местни празници. Интересно е да се види как само за няколко часа цуцуманинът къса чисто нови обувки от игра в хорото на събора. Както казах по-горе, нямам претенции за изчерпателност по темата, така че я оставам отворена. Хубаво би било да бъде допълнена от други автори, живеещи в други региони, за да се получи пълната ѝ картина. Дерзайте!

Петър БОРИСОВ

Бай Бончо - разказвачът на ромски приказки от Калитиново

Магията, наречена Петропавловски панаир

Юлските горещини не поколебаха ромите от Русенска, Разградска, Търговишка и Великотърновска област да дойдат на Петропавловския панаир в град Камен, който се състои от 9 до 11 юли и на който без покана и обява се организира изложение на ромските ръчни занаяти. А те месеци наред се готвят усърдно да покажат най-хубавото от своя си майсторлък.

На зелена морава, под лазурно небе са разпнати множество палатки. Чува се глъч, весел смях. Спирам пред някои от палатките и виждам изложени на показ от ромите-ковачи синджир, сечица, лопати и мотики. Пред друга палатка - казани за ракия, кафеничета. С майсторство и красота са изплетени кошници, панери от ракия. Не липсват амуниции за животните и писани каруци. Спирам се пред джамбазите (търговци на добитък). Препускащи алести коне и до тях малки кончета, пристъпващи в галоп. Софийски тир товари изкупените коне. Наддаване за крави, овце и кози. Не липсват ромите - духови музиканти. Тук се провеждат рогови срещи, стават нови запознанства. По-възрастните роми отмарят от горещината в многобройните бирарии с пенлива и студена бира. Дават си отчет за изминалата година, кой какво е постигнал, каква рожба се е родила и кой си е заминал от този земен свят. Някои от ромките (бакърджици) са запазили ромската носия - с набрани, дълги до глезена поли фусты, запасани на кръста с престилки, блузи с висока яка, забрадени с пъстроцветни кърпи. Но някои от момичетата са с прилепнали на челото коси, засукани на тила, украсени с цветя. Дантелите, брошките, златните пендари искрят на гърдите им, златните гривни с парички треперят на ръцете им. Всичко, що носят тези създания, ги прави от прекрасни по-прекрасни. Атракцията за децата са синджирните люлки, Виенското колело. Личицата им грезят от радост, свили в юмручетата детска играчка, балон или сладкиш. Зеленчуковите сергии са отрупани с ранни дини, пъпеши, плодове и зеленчуци. Многобройни са сергии, но купувачите - по-малко, заради безпаричието. Не по-малко са бирариите, носи се сладникава и апетитна миризма от скарите. Чува се гръмогласното бучене на чалгата. Колкото до магията, наречена панаир, аз изминах над 100 километра, за да се докосна и да се почувствам съпричастна на автентичната самобитност на ромската общност. Малка част от ромите са запазили своя начин на живот като номади в новия компютърен свят, с високо-технологичните комуникации на 21. век...

Дочка ГЕЦОВА

Дром дромендар®
Издателска къща "Куна"
Главен редактор:
Васил Чапразов

Адрес на редакцията: София 1142, ул. "Любен Каравелов" 31, ап. 6
Тел./факс: (+359 2) 986 50 27
E-mail: drom@applet-bg.com • Web page: http://www.applet-bg.com/drom/index.html
Публикуваните материали изразяват мнението на авторите

Изплащане на хонорари - в редакцията на вестника, всяка последна седмица от месеца; Вторник и четвъртък от 12 до 15 часа.

При използване в ефир и препечатване на текстове и снимки позоваването на вестник "Дром дромендар" е задължително.